

1828-30 YILLARINA AİT ŞER'İYE SİCİL DEFTERİNE GÖRE ADANA

Muhittin TUŞ*
Ruhi ÖZCAN**

Özet

Siciller yerel çalışmalar için önemli kaynaklar arasında yer almaktadır. Osmanlı döneminden kalma Adana'da 150 sicil bulunmaktadır. Burada incelediğimiz sicil 8 numaralı defter olup 1828-30 yıllarına ait belgeleri ihtiva etmektedir.

Adana, bilindiği üzere, bölgede önemli bir yer olmakla beraber şehrin gelişmesi sonraki dönemlere denk gelmektedir. Bu haliyle düşünüldüğünde, hem şehir, hem de bölge oldukça hareketli olarak nitelendirilmelidir. Buna göre, Adana, söz konusu sicildeki belgelere göre, 19. yüzyılın ilk çeyreğinde nasıl bir görünüm arz etmektedir? İdaresi, nüfusu, iktisadi durumu hakkında sicildeki belgeler bize ne gibi bilgiler vermektedir?

Bu dönemde Osmanlı Devleti'nin en büyük galesi Doğuda Rus saldırısı, Batıda ise Yunan İsyanıdır. Bu olayların yansımaları Adana sicillerinde görülmektedir. En büyük göstergesi, Adana'nın 47.000 kuruşluk menzil vergisinin 2-3 senedir ya ödenemediğinden ya da ödenenlerin de vali'de kalıp, yerine ulaştırılmadığından kaynaklanan yazışmalardır. Bu meyanda Kıbrıs da devlet için önemi giderek artan bir merkezdir. Kıbrıs için gerekli asker veya onun bedelinin (belki de bir kısmı) Adana'dan tahsil edilmektedir. Bunların tahsilinde ve tediyesinde de sık sık yazışmalar yapılmaktadır.

Adana'nın masraf defterleri, cizye defterleri gibi çeşitli vergilerin tevzi'i ile ilgili düzenlenmiş idari ve iktisadi yapısıyla ilgili belgelerden hareketle değerlendirmeler ve sonuçlar çıkarmaya çalışacağız. Bu konuda, sicillerin ne kadar önemli olduğunu vurgulamanın gereksizliğini söylemekle beraber, bu dönemde

* Prof.Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, el-mek: muhittintus@hotmail.com

** Yrd.Doç.Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, el-mek: rozcan@selcuk.edu.tr

KAYNAKÇALAR

- 8 Numaralı Adana Şer'iyeye Sicili.
- 84 Numaralı Konya Şeriyeye Sicili sayfa 120.
- Ağca, Sezer, 66 Numaralı Adana Kadı Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi (H. 1209-1210/M. 1794-1795), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Alkan, Mustafa, Adana'nın Bütüncül Tarihi Çerçevesinde Adana Sancağı Vakıflarının Analizi-Tüsoktar Veri Tabanına Dayalı Bir Araştırma-, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2004.
- Atmaca, Talip, 129 Nolu (H.1143-1145 M. 1730-1732) Adana Şer'iyeye Sicili, (İnönü Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya 1996
- Aydın, Mahir, "Sultan II. Mahmud Döneminde Yapılan Nüfus Tahrirleri", Sultan II. Mahmud ve Reformları Semineri, 28-30 Haziran 1989, Bildiriler, İstanbul 1990, s.81-106.
- Cevzici, Ahmet, 62 Nolu Adana Şer'iyeye Sicili (H. 1208-1209) Transkripsiyon Değerlendirme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Çadircı, Musa, "1830 Genel Sayımına Göre Ankara Şehir Merkezi Nüfusu Üzerinde Bir Araştırma", Osmanlı Araştırmaları, I, İstanbul 1980, s. 109-132.
- Dede, Mevlüt, Osmanlı Aile Araştırmaları Bakımından Adana ve Çankırı Şer'iyeye Sicillerinin Karşılaştırmalı İncelemesi (1215-1296/1800-1876), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ank.2008.
- Erdem, Sevim, "1786-1789 (H.1200-1203) Tarihteki 65 Numaralı Adana Şer'iyeye Sicili Tanıtım ve Fihristi", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, XX/1, Elazığ 2010, 489-514.
- Ergül, Hatice, 53 No'lu Şer'iyeye Siciline Göre Adana'nın Sosyo-ekonomik Tarihi, AÜ.Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006.
- Eskisürmeli, Hidayet, XIX. Yüzyıl Ortalarında Adana Vilayetinin Demografik Yapısı ve İskan Siyaseti, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Halaçoğlu, Yusuf, "Ser'iyeye Sicillerinin Toplu Kataloğuna Doğru (Adana Şer'iyeye Sicilleri)", Tarih Dergisi, 30, İstanbul 1976, s. 99-108.
- <http://www.dadalogludernegi.com/?pnum=92&pt=DADALO%C4%9ELU+%C5%9E%C4%B0%C4%B0RLER%C4%B0+1> (14.03.2015)
- <http://www.siirdostu.com/tr/sair/dadaloglu> (14.03.2015)
- Kaplan, Feyzi, 6 Numaralı Adana Şer'iyeye Sicili (H.1203/M.1788-H.1204/ M.1789), (İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya 1996
- Karal, E. Ziya, Osmanlı İmparatorluğu'nda İlk Nüfus Sayımı 1831, Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü Yay., Ankara 1943.
- Karatepe, Mahmut, 135 Nolu Adana Ser'iyeye Sicil Defteri Transkripsiyonu ve Katalogu (H.1266/1267-M.1859/1860), (İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya 2000.
- Karlangıç, Osman, 73 Numaralı Adana Şer'iyeye Sicili(H.1263-1264/M.1847-1848) Transkripsiyon ve Değerlendirme, ??? Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Karsandık, Özlem, Çağdaşlaşma Sürecinde Adana: 1839-1876, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2012.
- Kum, Naci, "Adana Şer'iyeye Mahkeme Sicilleri Üzerinde Araştırmalar", 1948 IV. Türk Tarih Kongresi, Ankara 1952, s.362-365.
- Kurt, Yılmaz, Adana Mufassal Tahrir Defteri (980 H.-1572 M.), (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1985.
- Kurt, Yılmaz, "1572 Tarihteki Adana Mufassal Tahrir Defterine Göre Adana'nın Sosyo-Ekonomik Tarihi Üzerine Bir Araştırma", Belleten, 209 (Nisan 1990).
- Kurt, Yılmaz, XVI. Yüzyıl Adana Tarihi, (Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 1992.
- Kurt, Yılmaz, "Menemencioğulları İle İlgili Arşiv Belgeleri I", Belgeler, XXI/25 (2000), s. 85-187.

- Kurt, Yılmaz, “*Ramazanoğulları Çarşısı*”, *Efsaneden Tarihe, Tarihten Bugüne Adana: Köprü Başı*, Haz., Doç.Dr. Erman Artun-M. Sabri Koz, İstanbul 2000, s. 572-581.
- Kurt, Yılmaz -M. Akif Erdoğan, *Çukurova Tarihinin Kaynakları IV, Adana Evkaf Defteri*, TTK Yay., Ankara 2000.
- Kurt, Yılmaz, *Çukurova Tarihinin Kaynakları III, 1572 Tarihli Adana Sancağı Mufassal Tahrir Defteri*, Ankara 2005.
- Kurt, Yılmaz, “*Adana Mutesellimi Karşlızâde Hacı Ali Ağa*”
<http://www.adanamedya.com/adana-mutesellimi-karslizade-haci-ali-aga-5014yy.htm> 21.02.2015
- Küçük, Ahmet, *10 Numaralı Adana Ser'iyeye Sicil Defteri (1241/1825-1260/1844)*, (İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya 1996
- Menemencioğlu Ahmed Bey, *Menemencioğulları Tarihi*, Haz., Yılmaz Kurt, Akçağ Yay., Ankara 1997.
- Oğuz, İbrahim, *Tarsus Şer'iyeye Sicillerine Göre Mersin Kentinin Kuruluş Öyküsü*, MTSO, Mersin 2006.
- Orhankazi, Sibel, *330 Numaralı Tarsus Şer'iyeye Sicili'nin Transkripsiyonu Ve Değerlendirilmesi (H. 1305-1308/M. 1887-1890)*, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Öcal, Mustafa, “Yük”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, XLIV, Eskişehir 1998.
- Öz, Hikmet, *Tarsus Tarihi*, Tarsus 1991.
- Özkan, Ela, *53 Numaralı Adana Şer'iyeye Sicili 1808?1821 (H.1223?1237)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Poş, Abdullah, “*XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Tarsus'ta Müslim-Gayrı Müslim İlişkileri*”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XVII/2 Bursa 2008, s. 593-619.
- Poş, Abdullah, *Arşiv Belgelerine Göre Tarsus'ta Sosyo-Kültürel Yapı (XIX. Yüzyılın İkinci Yarısı)*, Doktora Tezi, 2008.
- Şahin, Arzu Yaman, *287 Numaralı Tarsus Şer'iyeye Sicili H.1240-1244/M.1824-1828*, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Şahin, Arzu, “*1824-1828 (H.1240-1244) Tarihli Tarsus Şer'iyeye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi*”, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/4 Spring 2014*, Ankara-Turkey, s.1061-1084.
- Şahin, Kamil, “*Adana Bir Numaralı Seriyeye Sicil Defteri Üzerine Araştırma*”, 21-23 Kasım 1990 Adana'da I. Uluslararası Karacaoğlan ve Çukurova Sempozyumu Bildirisi.
- Taş, Kenan Ziya, “*18. Yüzyılın Son Çeyreğinde Adana Şehri*”, *OTAM*, IX, Ankara 1998, s.367-387.
- Teber, Ömer Faruk, *Adana Şer'iyeye Sicillerine Göre 1150- 1160/ 1737-1747Yılları Arasında Adana'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı*, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1996
- Tuş, Muhittin, “*Konya Çelebilerinin Şehir Hayatındaki Sosyal Rolü Üzerine Bir Deneme*”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, II/2 Mayıs 1996, s. 297-302.
- Tuş, Muhittin, *Sosyal ve Ekonomik Açısından Konya*, Konya 2001.
- Ulutaş, Songül, “*Tarsus Şer'iyeye Sicilleri ve Arşiv Belgeleri Işığında Menemencioğlu Aşireti'nin Mısırlılara ve Osmanlı Devleti'ne İkili Yardım Faaliyetleri (1832-1841)*”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, XV/1, Adana 2006, s. 369-392.
- Yaşa, Sevim, *27 Numaralı Adana Şer'iyeye Sicili H.1160 / M.1747, ????* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2004.
- Yıldırım, M. Zahit, *30 Numaralı Adana Ser'iyeye Sicil Defteri 1115/1703-1171/1757*, (İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya 1996
- Yörük, Saim, *XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Adana Kazası (1700-1750)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2011.